

Prowadzenie działalności gospodarczej w obszarze map numerycznych związane jest z dużym ryzykiem, będącym pochodną charakterystyki samego produktu.

Istotnym zagrożeniem jest niekontrolowana dystrybucja map, która w znacznym stopniu ogranicza dochody inwestorów, a tym samym powoduje zmniejszenie planowanych inwestycji w tym sektorze.

Ochrona prawna map numerycznych

Jak zapobiegać piractwu

JERZY AUKSZTOL

Mapa numeryczna to przede wszystkim dobro niematerialne, charakteryzujące się koniecznością poniesienia istotnych nakładów inwestycyjnych w celu jego wytworzenia i utrzymania. Dodatkowo, całkowite koszty rozkładają się niesymetrycznie; główne – ponoszone są na etapie tworzenia, natomiast koszty procesu utrzymania i dystrybucji ograniczone są do minimum. Taki podział wynika ze sposobu gromadzenia produktu w formie elektronicznej, który nie ma znaczących ograniczeń fizycznych odnoszących się do eksploatacji i dystrybucji. W celu minimalizacji zagrożeń uczestnicy rynku wypracowali określone modele biznesu i wzorce zachowań (patrz ramka). Oczywiście wzorce te nie prezentują wszystkich możliwych wariantów ochrony. Ich konstrukcja wynika z modelu biznesu wybranego przez właściciela zasobu, jak również jego pomysłowości w zakresie wprowadzania nowych wzorców.

● Kategorie ochrony prawnej

Niezależnie jednak od zastosowanego modelu biznesu istotnym elementem warunkującym proces tworzenia wzorców ochrony jest infrastruktura prawna określająca reguły korzystania z zasobów map numerycznych.

Istotne zmiany w ich ochronie prawnej zostały wprowadzone wraz z uchwaleniem ustawy z 27 lipca 2001 r. o ochronie baz danych – uobd (DzU nr 128, poz. 1402), która implementowała wymagania określone w Dyrektywie Unii Eu-

ropejskiej 96/9/EC z 11 marca 1996 r. o prawnej ochronie baz danych – (Official Journal L 077, 27/03/1996 p. 0020-0028). Przed wprowadzeniem powyższej ustawy właściciele map numerycznych mieli do wyboru jedynie dwie możliwości ochrony. Pierwsza to ochrona autorsko-prawna na podstawie ustawy z 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych – upa (DzU z 2000 r. nr 80, poz. 904), druga zaś to ochrona na podstawie ustawy z 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji – uznk (DzU z 1993 r. nr 47, poz. 211 z późn. zm.).

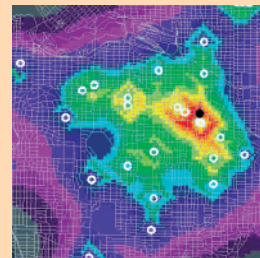
● Ustawa o prawie autorskim

W pierwszym przypadku, ochrony autorsko-prawnej, przyjmuje się założenie, że dobro niematerialne, jakim jest mapa numeryczna, ma cechy utworu, czyli jest przejawem działalności twórczej o indywidualnym charakterze. Przypomnijmy, że przedmiotem ochrony prawa autorskiego jest właśnie utwór jako element kategorii własności intelektualnej lub dobra niematerialnego. W orzecznictwie sądowym ukształtował się pogląd, że nawet minimalna dawka indywidualnego charakteru umożliwia wprowadzenie ochrony z prawa autorskiego, o czym świadczy następujący przykład¹: „Nawet niewielkie znaczeniowo opracowania, byleby cechowały je elementy twórczości autora, mogą stanowić przedmiot ochrony autorskiej w rozumieniu art. 1 prawa autorskiego”. Takie ukształtowanie prawa daje dużo swobody w klasyfikowaniu po-

szczególnych dóbr intelektualnych w kategorii utworu. Pojawia się jednak pytanie, czy mapa numeryczna posiada cechy osobistej twórczości, innymi słowy, czy można ją zaliczyć do kategorii utworu. Jednoznacznej odpowiedzi na powyższe pytanie nie można udzielić. Istnieją takie dobra intelektualne należące do kategorii map numerycznych, którym można przypisać cechę indywidualnej twórczości. Są to mapy ogólnogeograficzne lub tematyczne, które zostały przeniesione do postaci numerycznej. Proces zmniejszenia i generalizacji towarzyszący ich tworzeniu związany jest z wprowadzeniem istotnych twórczych elementów, które dopasowane są do określonego odbiorcy.

Sposoby ochrony map

■ **Sprzedaż wersji czasowych.** Odpłatność uzależniona jest od aktualności zasobu, a wartość zasobu jest tym większa, im krótszy jest czas od jego pozyskania. W takim przypadku przyjmuje się założenie, że treść mapy jest stale aktualizowana, a użytkownik zainteresowany jest jedynie jej stanem aktualnym, tym samym ochrona przed wtórnym obrotem nie jest istotna. Przykładem takiej zawartości są mapy stanów pogody, wykorzystywane do prezentacji i prognozowania.

Istnieją jednak dobra, którym cechy indywidualnej twórczości nie mogą być przypisane. Przykładem jest tutaj mapa zasadnicza przechowywana w formie numerycznej. Proces jej tworzenia związany jest z implementacją instrukcji technicznych, gdzie człowiek wykonuje jednoznacznie sprecyzowany zestaw czynności w celu przeniesienia materiału źródłowego na formę elektroniczną. Materiałów źródłowych mogą dostarczyć pomiarzy w terenie lub digitalizacja. Tak przygotowana mapa jest zbiorem punktów, linii, symboli i napisów, gromadzonych w formie numerycznej. Wykonywanie czynności określonych w instrukcjach technicznych powoduje, że efekt pracy

intelektualnej twórcy mapy numerycznej nie może być zaliczony do utworu w rozumieniu prawa autorskiego. Nie posiada on cechy indywidualnej twórczości.

Kolejnym przykładem, gdzie istnieje duże prawdopodobieństwo wystąpienia trudności w zakwalifikowaniu dobra intelektualnego do kategorii utworu, są zdjęciałączone do zasobu numerycznego, np.

■ zdjęcia satelitarne lub lotnicze opracowane w formie fotomapy lub ortofotomapy, ■ zdjęcia map analogowych (w tym zasadniczej), które służą jako podkłady dla uproszczonych wersji map wektorowych. Według art. 1, ust 2 upa utworem może być również fotografia, jeżeli jest „przejawem działalności twórczej o indywidualnym charakterze”. Ale czy wyżej wymienione rodzaje zdjęć mają taki charakter? Moim zdaniem nie, gdyż są one odtworzeniem rzeczywistego stanu powierzchni Ziemi przeprowadzonego według ściśle określonych procedur geodezyjno-fotogrametrycznych, a nie utworem w formie fotografii twórczego wrażenia autora. Powyższa teza wynika z następującego orzeczenia Sądu Najwyższego²: „W czynnościach powoda jako fotografa (renowatora) nie mieszczą się elementy twórcze, lecz odtwórcze. Jego obowiązkiem nie było bowiem wykonanie zdjęć obrazów i innych przedmiotów sztuki w sposób oddający wrażenie artystyczne powoda czy też wyrażających jego wizję artystyczną, lecz wykonanie zdjęć odtwarzających za pomocą fotografii rzeczywisty stan zbiorów muzealnych i obiektów budowlanych”.

Podobna interpretacja została wyrażona w innym orzeczeniu³: „Utwór fotograficzny, który nosi cechy osobistej twórczości jego autora oraz czyni zadość przepisowi art. 2 § 1 ustawy o prawie autorskim, jest

przedmiotem prawa autorskiego i podlega ochronie przewidzianej w ustawie. Nie podlega takiej ochronie fotografia, która spełnia funkcję wyłącznie rejestracyjną (np. jest wykonana według wyraźnie dla autora określonego sposobu, przy zastosowaniu ściśle określonych norm itp.), gdyż pozbawiona jest cech twórczości”.

Również umieszczenie noty „© Copyright” na wytworze nie gwarantuje jego ochrony, jak to zostało wskazane w następującym fragmencie orzeczenia⁴: „Przepisy nowej ustawy nie uzależniają powstania ochrony fotografii od uwidocznienia zastrzeżenia praw autorskich”. Ochrona interesów właściciela map numerycznych na podstawie prawa autorskiego wydaje się więc trudna do przeprowadzenia, co jednak nie oznacza, że jest niemożliwa. Uzależniona jest ona od klasyfikacji zastosowanych metod tworzenia zasobu i wprowadzenia do niego elementów twórczości. Samo przypisanie dobra intelektualnego do kategorii map numerycznych nie jest jednoznaczne z objęciem go ochroną prawa autorskiego.

● Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji

Drugi wariant ochrony map numerycznych opiera się na wykorzystaniu zapisów ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. W obrocie mapami numerycznymi często jednostka gospodarcza oferuje do sprzedaży elementy map, których nie jest ani producentem ani właścicielem. Takie zachowanie wpływa bardzo niekorzystnie na swobodę obrotu gospodarczego oraz łamie podstawowe reguły równego traktowania podmiotów. Spróbujmy przeanalizować następujący przykład. Przedsiębiorca A wykonał na zlecenie jednostki administracji rządowej mapę numeryczną określonych warstw tematycznych dla obszaru całego kraju. Następnie jednostka administracji samorządowej rozpiła przetarg na wykonanie mapy numerycznej własnego obszaru pełnej treści, w której znajdowały się tematy mapy jednostki administracji rządowej. Przedsiębiorca A przystępujący do przetargu znajduje się w uprzywilejowanej pozycji, bo posiada przewagę konkurencyjną. Ma dostęp do warstw, które są elementem przetargu, przez co ich cena może być radykalnie zmniejszona w stosunku do konkurencji, która będzie zmuszona ponieść koszty wykonania tych warstw. Czy zachowanie przedsiębiorcy A jest zgodne z prawem? Z punktu widzenia własności autorskiej prawo nie zostało złamane, gdyż przyjmujemy założenie, że mapa numeryczna nie może być traktowana jako utwór, a więc nie mo-

■ **Udostępnianie wybranych elementów zasobu.** Oferta sprzedaży nie dotyczy całego zasobu, a jedynie jego niewielkich fragmentów. Umożliwia to wprowadzenie do obrotu wybranych elementów, które są istotne tylko dla

indywidualnego klienta. Złożenie całego zasobu, istotne w przypadku masowej sprzedaży, staje się technicznie niemożliwe. Przykładem takiego modelu może być sprzedaż zdjęć satelitarnych niewielkich obszarów dla przedsiębiorstw i osób fizycznych, pragnących posiadać przeglądowe zdjęcia własnych terenów.

■ **Celowa zmiana dokładności elementów graficznych lub formatu prezentacyjnego.** Oferowany zasób jest tak modyfikowany, aby jego jakość została maksymalnie zmniejszona lub dalsze przetwarzanie było niemożliwe. Model ten wykorzystywany jest w przypadku zasobów oferowanych w internecie, gdzie użytkownik ma możliwość przeglądania wskazanych obszarów jedynie w formacie rastrowym, który ma ograniczone moż-

liwości dalszego przetwarzania. Formatem źródłowym dla takich usług są z reguły dane wektorowe, umożliwiające wykonywanie zaawansowanych operacji geometrycznych związanych z wyszukiwaniem i analizą przestrzenną. ■

Definicje i klasyfikacja

Na potrzeby niniejszej publikacji konieczne jest jasne rozdzielenie zakresu używanych pojęć, gdyż ma to istotne znaczenie dla określenia warunków prawnych wprowadzenia ochrony na dobra niematerialne map numerycznych.

■ Pojęcie **bazy danych** jest wykorzystywane zarówno w sensie prawnym, jak i informatycznym. Baza danych w rozumieniu informatycznym jest to kolekcja danych przechowywanych w sposób stały i ciągły, służąca aplikacjom przedsiębiorstwa rozumianego jako dowolna jednostka prawna lub osoba fizyczna⁶. Z kolei system baz danych jest skomputeryzowanym systemem utrzymującym kolekcje danych⁷. Bazy danych są więc zbiorem danych, mającym cechy stałości i ciągłości, tzn. nie są ulotne, natomiast systemy bazy danych są systemami komputerowymi umożliwiającymi gromadzenie tych zbiorów.

Pojęcie bazy danych w ujęciu prawnym zostało określone w art. 2, ust. 1, pkt 1 uobd i „oznacza zbiór danych lub jakichkolwiek innych materiałów i elementów zgromadzonych według określonej systematyki lub metody, indywidualnie dostępnych w jakikolwiek sposób, w tym środkami elektronicznymi, wymagający istotnego, co do jakości lub ilości, nakładu inwestycyjnego w celu sporządzenia, weryfikacji lub prezentacji jego zawartości”⁸. Do podobieństw obydwu pojęć należy zaliczyć traktowanie bazy danych jako zbioru posiadającego wewnętrzną strukturę. Natomiast do różnic należy zaliczyć przyjęcie w definicji prawnej założenia, że baza danych nie musi być gromadzona w formie elektronicznej. Może być to również forma tradycyjna. Kolejną, bardzo istotną cechą jest wprowadzenie czynnika związanego z koniecznością poniesienia istotnego, co do jakości lub ilości, nakładu inwestycyjnego.

■ Istotne jest również zwrócenie uwagi na rozdzielenie kategorii **baz danych** i **systemów baz danych**. Związane jest to z koniecznością odmiennego traktowania pod względem technicznym i prawnym narzędzi sprzętowych i programowych do gromadzenia zbiorów danych, tj. systemów baz danych, i samych danych, które są wprowadzane przez użytkownika. Pod względem prawnym narzędzia programowe systemów baz danych chronione są prawem autorskim, natomiast ochrona samych danych uzależniona jest od ich charakteru i przeznaczenia. Mogą one być chronione z następujących działań prawa: prawa autorskiego (kiedy uznane zostaną za utwory), ustawy o ochronie baz danych (kiedy będą spełniać warunki określone w ustawie) czy ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji.

że stanowią przedmiot ochrony prawa autorskiego. Możliwe jest tutaj wykorzystanie jedynie przepisów art. 3, 11 i 13 uznk.

Art. 3 powyższej ustawy jest generalną klauzulą zakazującą: „działania sprzecznego z prawem lub dobrymi obyczajami, jeżeli zagraża to lub narusza interes innego przedsiębiorcy lub klienta”. Istnieje więc możliwość jej zastosowania w celu ochrony przed wykorzystaniem mapy numerycznej nie chronionej prawami wyłącznymi. Pozostaje jednak problem udowodnienia tezy, że wykorzystanie takiego dobra narusza interesy innego przedsiębiorcy, co może być zadaniem o tyle trudnym, że w polskim systemie prawnym występuje zasada *numerus clausus*⁵. Mówi ona, że wyłączne prawa majątkowe powstają tylko ze względu na te rezultaty pracy intelektualnej, które przez obowiązujące przepisy zostały włączone do dóbr chronionych prawami wyłącznymi. Pozostałe dobra są poza taką ochroną (mapy numeryczne mogą teraz z niej korzystać dzięki nowej ustawie o ochronie baz danych).

Przepis art. 11 uznk umożliwia włączenie do ochrony map numerycznych ze względu na ochronę tajemnicy przedsiębiorstwa. Jeżeli nieuprawniona eksploatacja takiej mapy wprowadza niebezpieczeństwo ujawnienia danych utrzymywanych w tajemnicy, przepis ten może być zastosowany. Przykładem takiego wykorzystania jest nieuprawnione przetwarzanie map numerycznych instalacji technicznych określonego przedsiębiorstwa, natomiast nie ma zastosowania do powszechnie dostępnych map geodezyjnych, z wyjątkiem obszarów objętych tajemnicą państwową.

Z kolei przepis 13 uznk wprowadza ochronę przed naśladownictwem, wywodzącą się z zasady, że każdemu przysługuje wolność kopiowania lub naśladowania cudzych rozwiązań, chyba że narusza to prawa własności intelektualnej, a w szczególności prawa autorskiego i prawa własności przemysłowej.

Dwie powyższe metody ochrony map numerycznych, tj. z prawa autorskiego i prawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, są niewystarczające. Dopiero trzecia metoda wprowadzona ustawą o ochronie baz danych daje możliwość precyzyjnego określenia ochrony dobra niematerialnego, jakim jest mapa numeryczna.

● Mapy numeryczne jako bazy danych

Ustawa o ochronie baz danych wprowadziła do polskiego systemu prawnego nowy, swoisty rodzaj praw wyłącznych o na-

zwie *sui generis*. W stosunku do baz danych można je zdefiniować jako prawo, w myśl którego istnieje możliwość sprzeciwienia się zarówno co do pobierania całości lub istotnej części, jak i ponownego wykorzystania takiej całości lub części, co w skrócie można określić jako¹¹ „prawo zakazu przejmowania i wykorzystywania danych”. Tak sformułowane prawo wychodzi naprzeciw oczekiwaniom środowiska geodezyjnego, gdzie właściciel dobra niematerialnego, jakim jest mapa numeryczna, chroniąc własne interesy, może żądać wykorzystania swojego produktu w ściśle określonych celach. Może również zakazać bezprawnego pobierania lub ponownego wykorzystania własnego zasobu, który został zgromadzony przy zaangażowaniu istotnych nakładów inwestycyjnych. Pojawia się więc dodatkowe pytanie: czy zasób map numerycznych jest włączony do przedmiotu ochrony prawa *sui generis*? Na to pytanie można odpowiedzieć po przeanalizowaniu zapisów art. 1 i art. 2 uobd.

Art. 1 ustawy mówi, że: „Ochronie określonej w ustawie podlegają bazy danych z wyłączeniem baz danych spełniających cechy utworu określone w ustawie z 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (DzU z 2000 r. nr 80, poz. 904)”. Z naszych wcześniejszych rozważań wynika, że istotną część zasobu map numerycznych, a w szczególności zasobu geodezyjnego, nie ma cech indywidualnej twórczości, które umożliwiałyby ich ochronę na podstawie prawa autorskiego. Konieczne jest więc podjęcie ostatecznej decyzji przez producenta mapy o włączeniu danego wytworu albo do ochrony z tytułu prawa autorskiego albo prawa *sui generis*. Jednoznaczne zakwalifikowanie dobra ma więc istotne znaczenie, gdyż wskutek objęcia ochroną z tytułu prawa autorskiego mapy numerycznej, która nie posiada cech twórczości, pojawia się zagrożenie uniemożliwienia ochrony *sui generis* na podstawie zapisów uobd.

Art. 2 ustawy wprowadza podstawowe pojęcia związane z uobd (patrz ramka obok). Ustawodawca zdecydował się na bardzo szeroką i pojemną definicję, opierając się na zapisach Dyrektywy. Wprowadza to duży stopień niepewności prawnej, a wiele nieokreślonych pojęć może wiązać się z trudnościami interpretacyjnymi. W literaturze prawniczej pojawia się jednak teza, że takie działanie było zamierzone. Sędzia uzyskuje dużą swobodę w rozstrzyganiu kwestii istnienia czynu bezprawnego. Opierając się na powyższej definicji, możemy postawić hipotezę, że mapa nu-

numeryczna jest bazą danych w rozumieniu niniejszej ustawy. W celu udowodnienia tej hipotezy omówione zostaną cechy charakterystyczne baz danych w odniesieniu do dobra niematerialnego, jakim jest mapa numeryczna:

■ **Utrwalenie w dowolnej postaci.** Oznacza to, że ochrona *sui generis* może zostać przyznana również wytworom niematerialnym, które są utrwalone w innej niż elektroniczna postaci. W przypadku map numerycznych sposób utrwalenia związany jest z formą elektroniczną, co zostało wskazane w definicji. Dodatkową możliwością jest objęcie ochroną *sui generis* map geodezyjnych, które nie posiadają cech twórczości, utrwalonych na papierze lub foliach. Należy tutaj jednak podkreślić konieczność utrwalenia wytworu w jakiegokolwiek postaci. Wszelkiego rodzaju idee, plany lub zamierzenia stworzenia map nie są chronione prawem wyłącznym. Nie mają one charakteru materialnego i są zapisane jedynie w pamięci określonej osoby, co wyklucza je z możliwości objęcia ochroną.

■ **Istnienie zbioru danych lub jakichkolwiek innych materiałów i elementów.** Baza danych jest zbiorem danych dowolnych materiałów. Mogą więc być to mapy numeryczne, które są zbiorem danych liczbowych, ale również informacje, dokumenty, zestawy liczb, rozkłady jazdy, lotów, spisy firm, rozmaite książki teledresowe, katalogi, cenniki, bibliografie, zbiory przepisów prawnych lub orzeczeń¹², a więc wszystkie te dobra niematerialne, które nie są chronione innymi prawami wyłącznymi własności intelektualnej.

■ **Zgromadzenie według określonej systematyki lub metody.** Oznacza to, że ustawowym wymaganie zbioru jest konieczność istnienia wewnętrznej struktury, która została zaplanowana, przemyślana i w odpowiedni sposób wdrożona. Ustawa nie wprowadza szczególnej formy gromadzenia zbioru. Wystarczające jest zastosowanie prostego układu tabelarycznego. Mapy numeryczne są zawsze tworzone według określonej metodyki, określonej przez źródło pozyskania zasobu, a zbiory danych mają ściśle określoną strukturę, niezależnie od tego, jakiego są formatu.

■ **Indywidualna dostępność poszczególnych elementów.** Kryterium to jest spełnione, gdy użytkownik ma możliwość dostarcia do każdego składnika zbioru, bez konieczności przeglądania pozostałych jego składników. Mapy numeryczne spełniają powyższe kryterium, gdyż każdy z elementów (tj. punkt, linia, symbol i napis) jest niezależną jednostką. Przy wykorzystaniu systemu wyszukiwania i wyboru (filtrów)

możliwy jest wybór niezależnych jednostek takiej mapy.

■ **Poniesienie istotnej inwestycji w celu sporządzenia, weryfikacji lub prezentacji zawartości bazy.** Pojęcie nakładu inwestycyjnego, użyte w ustawie, nie jest ograniczone żadnymi wskazówkami, co oznacza, że należy je rozumieć bardzo szeroko i dostosowywać do określonej dziedziny zastosowań. Nakłady te mogą dotyczyć inwestycji finansowych, technicznych, ale również poświęconego czasu pracy. Nie jest tutaj ważna ani jakość uzyskanego dobra niematerialnego, ani jego poziom twórczości czy indywidualności.

Analizując nakłady ponoszone na stworzenie map numerycznych, można je określić mianem znacznych, a nie tylko istotnych. Opracowanie każdej mapy związane jest z zaangażowaniem znaczących nakładów finansowych i technicznych. Istnieje rozbieżność w wysokości nakładów, które uzależnione są od źródła pozyskania zasobu. I tak, nakłady na opracowanie mapy wektorowej na podstawie pomiarów polowych są ekstremalnie wysokie, co powoduje, że inwestorzy wybierają inne sposoby pozyskiwania zasobu. Wykorzystanie metody opierającej się na digitalizacji i skanowaniu map tradycyjnych związane jest z dużo mniejszymi nakładami, przy znacznie wyższym poziomie błędów i niższej dokładności. Natomiast metoda pełnej automatyzacji, w której wykorzystuje się mechanizm rozpoznawania konturów obiektów zarejestrowanych na zdjęciach satelitarnych i lotniczych, umożliwia radykalne obniżenie kosztów osobowych przy jednoczesnym wzroście kosztów wyposażenia technicznego. Niezależnie jednak od wybranej metody całkowite koszty wykonania map numerycznych związane są z ponoszeniem znacznych nakładów inwestycyjnych, co jest warunkiem przyznania ochrony z tytułu uobd.

● Nowe formy obrotu cywilnoprawnego

Wprowadzenie do obrotu cywilnoprawnego map numerycznych sklasyfikowanych w kategorii bazy danych związane jest z istotnymi zmianami proceduralnymi. Pierwszym warunkiem jest jednoznaczne rozdzielenie całego zasobu map numerycznych na część oryginalną (mającą cechy indywidualnej twórczości) i część prostą (tworzoną metodami jednoznacznie określonymi). Pierwsza część będzie chroniona reżimem prawa autorskiego, natomiast druga – reżimem prawa *sui generis*. Takie rozdzielenie jest istotne, ze względu na

■ Pojęcie **mapy numerycznej** jest o tyle istotne, że w publikacjach występuje tendencja do traktowania map numerycznych jako synonimu systemów informacji przestrzennej. Przykładem może być następująca definicja przytoczona w artykule B. Kolanowskiego⁹: „mapa numeryczna w ujęciu geodezyjnym stanowi system, którego charakterystyczną cechą jest to, że obiekty są określone pod względem położenia, czyli określone przestrzennie”. Założenie, że mapa numeryczna jest systemem, sugeruje włączenie do niej dodatkowej funkcjonalności przestrzennej, co, moim zdaniem, jest zbyt daleko idącą interpretacją. Definicję, na której można się opierać przy prawnej analizie składników majątkowych map numerycznych, podaje W. Kosiński¹⁰: „mapa jest zbiorem punktów, linii, symboli i napisów jako elementów rozmieszczonych na płaszczyźnie”. Uzupełniając powyższą definicję o sposób gromadzenia danych, otrzymujemy następującą jej formę: mapa numeryczna jest zbiorem punktów, linii, symboli i napisów jako elementów rozmieszczonych na płaszczyźnie, gromadzonych w formie elektronicznej.

W powyższej definicji najważniejsze jest określenie mapy numerycznej jako zbioru danych, a nie systemu. Zbiór traktowany jest jako zestaw danych geometrycznych gromadzonych według określonej systematyki i metody, natomiast system informatyczny jest zestawem różnorodnych narzędzi sprzętowo-programowych oferujących specyficzną funkcjonalność. Przykładem może być system informacji przestrzennej (SIP) definiowany jako system pozyskiwania, korygowania, przetwarzania, analiz i udostępniania danych, które są przestrzennie odniesione do Ziemi. Integralną częścią SIP jest zbiór danych map numerycznych, jednak podobnie jak w przypadku bazy danych i systemu baz danych konieczne jest rozgraniczenie tych dwóch składników.

Istotną trudnością w przejrzystym wytyczeniu granicy pomiędzy tymi składnikami jest zamknięty format gromadzenia danych przestrzennych (np. dla systemów firmy Bentley – DGN, dla Autodesk – DWG, a dla ESRI – Shape). Decyzja o wyborze formatu gromadzenia zasobu mapy numerycznej jest ściśle związana z wyborem narzędzia programowego do pozyskiwania, korygowania, przetwarzania, analiz i udostępniania tych danych. Jednak o ile format plików jest określony przez producenta narzędzia i często nawet jest on chroniony podmiotowymi prawami wyłącznymi wynikającymi z zarejestrowanych patentów, to zawartość plików związana jest z własnością wynikającą z prawa autorskiego lub ustawy o ochronie baz danych. ■

sformułowanie art. 1 powyższej ustawy (w przypadku, gdy w bazie danych wystąpią przejawy twórczości, wówczas ochrona *sui generis* staje się niedostępna).

Kolejnym warunkiem jest konieczność posługiwania się nową terminologią wprowadzoną na potrzeby prawa *sui generis*. Ochrona prawna przewidziana w ustawie umożliwia uprawnionemu podmiotowi, czyli producentowi lub jego następcy prawnemu, wprowadzenie zakazu pobierania i wtórnego wykorzystania elementów składających się na bazę danych. Nowymi terminami są: „pobieranie” i „wtórne wykorzystanie”, które odbiegają od tych, przyjętych w ustawie o prawie autorskim.

Pobieranie danych, w myśl ustawowej definicji (art. 2, ust. 1, pkt 2), oznacza stałe lub czasowe przejęcie lub przeniesienie całości lub istotnej, co do jakości lub ilości, części zawartości bazy danych na inny nośnik, bez względu na sposób lub formę tego przejęcia lub przeniesienia.

Natomiast **wtórne wykorzystanie** (art. 2, ust. 1, pkt 3) oznacza publiczne udostępnienie bazy danych w dowolnej

formie, a w szczególności poprzez rozpowszechnianie, bezpośrednio przekazywanie lub najem.

Do określenia wymogów dla umów dotyczących baz danych zapisy polskiej ustawy nie są pomocne. Wskazówką natomiast mogą być klauzule Dyrektywy, na podstawie której ustawodawca polski formułował tekst przepisów. I tak, art. 7, ust. 3 Dyrektywy brzmi: „Prawo, o którym mowa w ust. 1¹³, może być przeniesione, odstąpione oraz może stanowić przedmiot licencji umownej”. Opierając się na wzorcach z prawa autorskiego, prawo *sui generis* do baz danych może być przedmiotem umów rozporządzających, związanych z przeniesieniem prawa na osoby inne niż pierwszy producent, oraz umów upoważniających, zwanych również umowami licencyjnymi. Przy zawieraniu i wykonywaniu powyższych umów stosuje się przepi-

sy kodeksu cywilnego, a w szczególności jego trzeciej części. Dodatkową pomocą mogą być również zapisy prawa autorskiego dotyczące zasad zawierania umów rozporządzających i licencyjnych z takim zastrzeżeniem, że nie można stosować przepisów o formie czynności prawnych przewidzianych dla prawa autorskiego.

Istotnym warunkiem sprawnego wdrożenia włączenia map numerycznych do ochrony *sui generis* jest konieczność upowszechnienia nowej kategorii prawnej wewnątrz środowiska geodezyjnego, będącego głównym dostawcą i producentem tych

map, jak również wśród szerokiego grona użytkowników. Mapa numeryczna nie będzie miała charakteru ani towaru ani usługi, natomiast będzie traktowana jak dobro niematerialne, podobnie jak inne dobra własności intelektualnej. Oznacza to, że obrót cywilnoprawny realizowany będzie z jednej strony umowami rozporządzającymi, gdzie przedmiotem umowy będzie przeniesienie prawa wyłącznego do dobra niematerialnego, z drugiej zaś strony będzie to zwią-

zane z udzieleniem licencji, czyli prawa do korzystania z określonych składników zbioru bazy danych.

Właściciel praw będzie miał możliwość ograniczenia wtórnego wykorzystania zasobu przez wprowadzenie określonych warunków licencyjnych. Precyzyjne ich sformułowanie umożliwi ograniczenie kontrowersyjnych zachowań uczestników rynku map numerycznych, gdzie występuje swobodny, niczym nie ograniczony obieg materiałów geodezyjnych gromadzonych w formie elektronicznej.

● Trzeba się jeszcze pouczyć

Nowa ustawa o ochronie baz danych wprowadziła istotne zmiany do porządku prawnego regulującego dziedzinę własności intelektualnej. Zmiany te są istotną nowością dla samego środowiska prawniczego, gdyż nowo wprowadzone pojęcie prawa

sui generis nie jest poparte uznanymi interpretacjami czy też orzecznictwem sądowym. Pojawiła się również bardzo ostra krytyka sformułowań użytych w ustawie¹⁴, co oznacza, że będzie ona podlegać jeszcze istotnym zmianom. Jednak godny odnotowania jest fakt, że została zlikwidowana luka występująca w prawie własności intelektualnej. Po raz pierwszy objęto ochroną te dobra niematerialne, których nie można zaliczyć do utworów w rozumieniu prawa autorskiego, a które wymagają istotnych inwestycji w celu ich sporządzenia, weryfikacji lub prezentacji. Moim zdaniem taki właśnie charakter mają mapy numeryczne, których ochrona była zawsze związana z dużymi trudnościami. Nowy reżim prawny umożliwi rozpoczęcie prac nad włączeniem map numerycznych do kategorii baz danych i sformułowania długofalowego procesu wypracowywania oraz upowszechniania nowych form ochrony tych dóbr.

dr Jerzy Auksztol jest pracownikiem Katedry Informatyki Ekonomicznej Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego; Jerzy.Auksztol@univ.gda.pl

¹ Orzeczenie SN z dnia 5 marca 1971 r., I CR 593/70, OSN 1971, nr 12, poz. 212, s. 26.

² Wyrok SN – Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 26 czerwca 1998 r., IPKN 196/98, OSP 1999, p. 207 P, s. 577, z dopiskiem T. Kuczyńskiego.

³ Orzeczenie SN z dnia 10 maja 1976 r., IV CR 127-76, OSN 1977, nr 4, poz. 69.

⁴ Tamże.

⁵ Por. **J. Barta, R. Markiewicz**, *Komentarz do ustawy o ochronie baz danych*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 2002, s. 183.

⁶ Por. **C. J. Date**, *An Introduction to Database Systems*, 6-th Edition, Addison-Wesley Publishing Company, 1995, s. 5.

⁷ Tamże, s. 2.

⁸ uodb, art. 2, ust. 1, pkt 1.

⁹ Por. **B. Kolanowski**, *Analiza możliwości połączenia ortofotomapy, danych z wektoryzacji mapy topograficznej i pomiarów polowych dla wykonania mapy numerycznej obiektu specjalnego*, IX KNT Systemy Informacji Przestrzennej, Wydawnictwo Wieś Jutra s.c., Warszawa 1999, s. 181.

¹⁰ Por. **W. Kosiński**, *Geodezja*, P.P. EVAN, Warszawa 1999, s.309.

¹¹ Por. **J. Barta, R. Markiewicz**, *Internet a prawo*, TAiWPN Universitas, Kraków 1998, s. 303.

¹² Przepisy prawne i dokumenty urzędowe są jawnie wyłączone spod ochrony prawa autorskiego.

¹³ Art. 1 definiuje pojęcie prawa do dobra materialnego, jakim jest baza danych.

¹⁴ **J. Barta, R. Markiewicz**, *Ustawa o ochronie baz danych, czyli jak nie należy wdrażać prawa Unii Europejskiej*, „Rzeczpospolita” 2001, nr 211 (5984).